

ressenya

Didáctica universitaria en Entornos Virtuales de Enseñanza Aprendizaje

Per Enric Serradell

BAUTISTA, Guillermo; BORGES, Federico; FORÉS, Anna (2006). *Didáctica universitaria en Entornos Virtuales de Enseñanza Aprendizaje*. Madrid: Narcea, S. A. de Ediciones. ISBN: 84-277-1534-X

Data de presentació: desembre de 2006

Data de publicació: març de 2007

Resum:

En aquest llibre els autors ens ofereixen una revisió dels temes més rellevants respecte als entorns virtuals d'ensenyament i aprenentatge. L'aprenentatge en línia es configura com l'element principal de les universitats del segle XXI, ja que en aquests moments la majoria realitzen experiències virtuals d'aprenentatge. L'aspecte més destacable d'aquest treball és l'estudi detallat de tots els elements que intervenen en el procés de l'aprenentatge virtual: docents, estudiants i materials. També es presta atenció especial a la planificació docent, el desenvolupament, el seguiment de les accions formatives en línia i els processos d'avaluació. Cada tema té en compte l'opinió dels docents i els estudiants implicats, i incorpora diversos exemples obtinguts de la pràctica professional habitual dels autors.

Paraules clau:

e-learning, entorns virtuals, educació en línia, innovació docent

Abstract:

In this book, the authors review the most important issues with respect to virtual teaching and learning environments. E-learning is becoming the main focus for 21st-century universities, given that, currently, most of them are undertaking virtual learning activities. The highlight of this work is the detailed study of all the elements involved in the e-learning process: teachers, students and materials. It also pays special attention to the planning of teaching, the development and monitoring of online study activities, and the assessment processes; taking into account, for each, the opinion of the teachers and students involved, and incorporating a great number of examples gained from the day-to-day professional activities of the authors.

Keywords:

e-learning, virtual environments, online education, teaching innovation

El treball que presentem és una recopilació de temes relacionats amb els entorns virtuals d'ensenyament-aprenentatge (EVEA) i es basen en la llarga experiència professional dels autors com a professors de la Universitat Oberta de Catalunya i de la Universitat Ramon Llull. Tal com ells mateixos presenten en la introducció: «[...] aquest llibre és una invitació a aturar-nos a reflexionar sobre l'acompliment docent assolit mitjançant entorns virtuals i potser a desaprendre, reaprendre o analitzar en profunditat algunes de les estratègies i pràctiques educatives que hem considerat útils i eficaces per a aquests entorns [...]» (pàg. 15).

Aquesta obra pot resultar d'utilitat a un ampli conjunt de lectors. D'una banda, a qualsevol docent d'ensenyament superior que necessiti conèixer amb detall les funcions i les tasques que el professorat ha de desenvolupar pel que fa a propostes de formació virtual, en qualsevol de les seves modalitats (estudiants de pedagogia, psicopedagogia, educació social, psicologia i postgraus), com també formadors de professors o responsables de formació d'empreses que hagin de conèixer bé els aspectes fonamentals dels mètodes didàctics que poden desenvolupar-se en entorns virtuals d'ensenyament i aprenentatge. De fet, aquest llibre no

vol oblidar ningú que pugui estar interessat en l'aprenentatge en entorns virtuals, fins i tot els professionals especialitzats estrictament en la part tecnològica com ara els desenvolupadors d'entorns d'aprenentatge, els dissenyadors i els autors de material didàctic, el personal de gestió acadèmica, i també les institucions que planegen incorporar la formació en línia als seus programes.

Aquesta publicació s'estructura en set grans apartats: l'ensenyament i l'aprenentatge universitari en entorns virtuals, l'estudiant en línia, la didàctica universitària, el disseny i la planificació, el desenvolupament i el seguiment de les accions formatives, l'avaluació de l'aprenentatge i la innovació educativa. Al final de cada apartat s'incorporen entrevistes a estudiants i a professors, amb l'objectiu de poder contrastar diferents punts de vista respecte de cada tema tractat.

Pel que fa als docents, es planteja un conjunt d'elements de reflexió, com per exemple: ens han format per a ensenyar en un entorn virtual?, en què canvia el rol del docent en un EVEA?, tot bon docent presencial és bon docent en un entorn virtual?, com es pot millorar la motivació en un entorn virtual?, com es pot transmetre la passió pròpia dels bons docents en un entorn virtual? Cada un d'aquests elements és prou complex i té una gran incidència en el procés d'aprenentatge, i sens dubte necessita processos de desaprenentatge-aprenentatge d'una manera contínua.

Pel que fa als estudiants, es formula la distinció entre alumne i estudiant, més aviat com a diferenciació d'actitud i no pas com a distinció terminològica. Una diferència que no és gens òbvia. Així, doncs, mentre el rol tradicional de l'alumne engloba o representa una actitud reactiva dins el procés d'aprenentatge, el concepte del rol de l'estudiant no solament comporta el concepte contrari de la «proactivitat», sinó que també representa una interacció «intel·ligent» amb el docent. Aquest plantejament representa que el mateix concepte també es pot aplicar al docent. Com es concep i es desenvolupa el docent proactiu?, i cosa més important, com es concep en un entorn virtual? Alguns fracassos d'iniciatives de docència en línia ja posen de manifest que el desenvolupament d'un entorn educatiu adequat en un entorn virtual no és una tasca gens fàcil. El mateix procés d'aprenentatge representa, d'una banda, la interacció intel·ligent, els agents i el mitjà adequat. Alguns punts que cal ressaltar emfatitzen diversos àmbits del procés d'aprenentatge, un procés que comporta la impossibilitat pràctica de la improvisació. Sens dubte, en una societat en què cada vegada hi ha menys temps lliure, la formació per mitjà d'un EVEA representa l'extensió de la democratització de l'accés al coneixement, independentment del temps i l'espai. En qualsevol cas, es posa de manifest un canvi en el perfil de l'estudiant, almenys quan parlem de l'aprenentatge en línia. El perfil de l'estudiant del segle XXI canvia, alhora que ho fa la societat i la universitat, en la qual ens hem de preparar per a fer l'acció docent a un grup amb marges d'edat, origen geogràfic i

ètnic i heterogeneïtat social diferents d'aquells als quals estem acostumats en la pràctica a les aules presencials.

Tanmateix, en el concepte de la relació d'aprenentatge és on millor es posen de manifest els canvis de rol continuos que les persones estem obligades a adoptar. Ara el coneixement ja no flueix de forma unidireccional dels docents als alumnes sinó que, com dèiem abans, es construeix basant-se en l'intercanvi. Tal com exposa un dels professionals entrevistats al llibre: «[...] una nova modalitat de comunicació i recepció dels coneixements en què no es presenten com el registre de "veritats" establertes, sinó que permeten apuntar cap a una construcció col·lectiva del coneixement basada en l'intercanvi, fet que en la massificada universitat presencial és una tasca difícil d'aconseguir» (pàg. 83).

Cada un dels aspectes tractats recull opinions diverses, tant dels docents com dels estudiants en línia, i respon els interrogants crítics del procés educatiu. Un procés en què els autors reivindiquen amb insistència la referència a professors, estudiants i aprenentatges com a reals i no com a virtuals o electrònics, ja que l'única cosa virtual que hi ha és l'aula.

La part final de l'obra es dedica a dos aspectes essencials en els entorns virtuals d'aprenentatge: el primer fa referència al procés d'avaluació de l'aprenentatge en un EVEA, procés en què majoritàriament s'opta per models basats en l'avaluació contínua i en què es valoren diferents aspectes relacionats amb la justificació de l'autoria dels treballs i les proves presentades, com també un ampli ventall d'opcions sobre el concepte d'avaluació virtual, i es té en compte no solament la comprovació dels coneixements conceptuals, sinó també els procediments i les actituds d'acord amb l'orientació de l'espai europeu d'ensenyament superior (EEES). És en relació amb l'espai europeu on trobem a faltar un major acostament al concepte d'*aprenentatge basat en les competències*. Un tema d'actualitat que sens dubte ofereix grans possibilitats de desenvolupament en treballs posteriors.

Finalment, s'ofereix un capítol complet sobre la innovació educativa, sobre la qual es formula un ampli conjunt de propostes entorn de com ha de ser el procés d'aprenentatge del futur; es presenten iniciatives sobre com s'ha de desenvolupar el desig d'aprendre, afavorir la resiliència (capacitat per a sortir airós d'una situació o reforçat davant les dificultats o adversitats de la vida, la feina, l'estudi o les relacions personals) en el procés d'ensenyament-aprenentatge, la flexibilitat i l'establiment de contractes didàctics amb drets i deures per a totes les parts implicades, estudiants i docents.

Aquestes breus pinzellades demanen en qualsevol cas la lectura tranquil·la i calmada d'aquesta obra. Es tracta d'un llibre que, amb un llenguatge senzill i clar, permet al lector introduir-se en el camp de la didàctica universitària en entorns virtuals, i és sens dubte imprescindible per a tothom qui vulgui tenir un ampli conjunt d'elements recollits de manera sistemàtica sobre la docència en entorns virtuals d'aprenentatge.

Citació recomanada:

SERRADELL, Enric (2007). Ressenya del llibre *Didáctica universitaria en Entornos Virtuales de Enseñanza Aprendizaje* de Guillermo Bautista, Federico Borges i Anna Forés [en línia]. *UOC Papers*. Núm. 4. UOC.
[Data de consulta: dd/mm/aa].
<<http://www.uoc.edu/uocpapers/4/dt/cat/serradell.pdf>>
ISSN 1885-1541

Aquesta obra està subjecta a la llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons. Podeu copiar-la, distribuir-la i comunicar-la públicament sempre que n'especifiqueu l'autor i la revista que la publica (*UOC Papers*); no en feu un ús comercial; i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>.

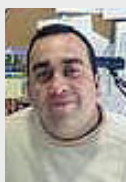
Autor de la ressenya

Enric Serradell
Professor dels Estudis d'Economia
i Empresa de la Universitat Oberta
de Catalunya
eserradell@uoc.edu

Llicenciat en Ciències Econòmiques i Empresariales per la Universitat de Barcelona. Des de 1998 és professor dels Estudis d'Economia i Empresa de la Universitat Oberta de Catalunya, on investiga temes relacionats amb l'aprenentatge virtual i l'impacte de les TIC en les organitzacions. Actualment completa la seva tesi doctoral sobre intangibles i l'obtenció d'avantatges competitius.

Autors del llibre

Guillermo Bautista
Professor de Ciències de l'Educació
de la Universitat Oberta de Catalunya

Pedagog, professor de Ciències de l'Educació de la Universitat Oberta de Catalunya, especialista en disseny, desenvolupament i innovació didàctica i curricular. Investiga la integració didàctica i curricular de les TIC (tecnologies de la informació i la comunicació) en els processos d'ensenyament i aprenentatge en els diferents nivells educatius.

Federico Borges
Professor d'anglès dels Estudis
de Llengües i Cultures
de la Universitat Oberta de Catalunya

Llicenciat en Filologia Anglesa per la Universitat Jaume I de Castelló, professor d'anglès en els Estudis de Llengües i Cultures de la Universitat Oberta de Catalunya, formador de docents en línia i especialista en l'estudiant en entorns virtuals.

Anna Forés
Professora col·laboradora
del màster d'*E-learning*
de la Universitat Oberta de Catalunya

Doctora des de 1996 en Filosofia i Ciències de l'Educació per la Universitat de Barcelona, llicenciada en Pedagogia per la mateixa universitat, màster en Innovació curricular de l'educació de les persones adultes, professora de les Escoles Universitàries d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés de la Universitat Ramon Llull, professora associada de la Universitat de Barcelona i professora col·laboradora del màster d'*E-learning* de la Universitat Oberta de Catalunya.